

Socijalna pravednost nije temeljna vrijednost sustava visokog obrazovanja

PAVEL GREGORIĆ

doi: 10.3935/rsp.v16i2.861

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Činjenično govoreći, znanje jest roba u smislu da novcem u svijetu možete dobiti pristup boljem ili lošijem obrazovanju, ali i u smislu da svoje znanje, zajamčeno diplomom ili bez nje, možete bolje ili lošije prodati. Zapravo, u današnjem društvu znanje je, u potonjem smislu, najvrednija roba, dakle nešto za čime postoji velika potražnja i što se može jako dobro prodati. Naravno, to ne znači da je znanje obična roba ili samo roba, no nije ni samo javno dobro jer onaj koji ga ima može ga po volji unovčiti, bar načelno govoreći, u domovini ili u inozemstvu. S druge strane, normativno govoreći, znanje ne bi trebalo biti roba u smislu da pristup obrazovanju u pravednom društvu ne bi smio ovisiti o novcu. No, osobno ne smatram izdajom tog normativnog načela ukoliko se lijenost u studiju destimulira plaćanjem. Netko bi mogao prigovoriti da u tom slučaju samo imućni imaju pravo na lijenost. Upravo tako, ali ja u tome ne vidim problem – ako lijenost imućnih subvencionira one koji su siromašni, ali radišni. Ne smijemo brkati jednakost i pravednost. Također, ne smijemo zaboraviti što je temeljna vrijednost sustava visokog obrazovanja, a to je znanje, njegovo usvajanje, produblјivanje i primjena. Socijalna pravednost svakako treba biti ugrađena u sustav visokog obrazovanja, tako da svi imaju jednaku mogućnost njegovati temeljne vrijednosti tog sustava. No ako to netko ipak nije spreman ili kadar, tj. ukoliko netko ne zadovolji niti minimum svojih obveza, što učiniti s njim? Jedna mogućnost je isključiti ga iz sustava, a druga mogućnost, po meni bolja, jest tolerirati ga pod uvjetom da to

promiče temeljne vrijednosti istog sustava, bilo tako što će plaćanjem subvencionirati one koji su spremni i kadri njegovati spomenute vrijednosti, bilo tako što će njegov novac odlaziti u poboljšanje kvalitete nastave i znanstvenog rada. Je li to komercijalizacija visokog obrazovanja? Nije, jer novac odlazi u promicanje temeljnih vrijednosti sustava visokog obrazovanja, a ne u privatne džepove i na štetu tih vrijednosti.

Ukratko, kao znanstvenika i nastavnika mene ne zanima je li student siromašan ili bogat, muško ili žensko, crn ili bijel; mene zanima samo to koliko je student zainteresiran, koliko mu mogu prenijeti i koliko od njega mogu naučiti. Ja bih htio raditi u sustavu koji maksimalizira broj takvih studenata, a to znači sustav koji će imati komponentu socijalne pravednosti, ali koji će u svakom segmentu biti predan svojim temeljnim vrijednostima. Sustav koji to nije, po mojem sudu, nema nikakvih izgleda.

Pozdravljam studentski prosvjed utooliko što je on pokrenuo ili ubrzao proces uvođenja reda u sustav visokog obrazovanja. Međutim, ne mogu se složiti sa studentskim zahtjevom za cjelovitim javnim financiranjem svih stupnjeva visokog obrazovanja dokle god je on popraćen zahtjevom za zadržavanjem postojećih upisnih kvota. Prvo, na znatnom broju ustanova postojeće upisne kvote nadilaze ne samo realne društvene potrebe, nego i nastavne te prostorne kapacitete, što se negativno odražava na kvalitetu nastave. Drugo, zadržavanjem postojećih kvota legitimira se komercijalizacija visokog školstva koja

je dovela do upisnih kvota koje nadilaze nastavne i prostorne kapacitete. Također, udovoljavanje studentskom zahtjevu ne rješava problem pristupa visokom obrazovanju jer su školarine ili participacije samo manji dio ukupnih troškova studija. Tu se javlja i problem »socijalne genetike« jer je dokazano da učenici iz obitelji slabijeg imovinskog i obrazovnog stanja, te oni iz manjih mjesta, imaju manje uspjeha neovisno o svojim sposobnostima, već u primarnom i sekundarnom obrazovanju. Stoga mi se čini nužnim razraditi načine stipendiranja studenata koji pripadaju socijalno ugroženim grupama i manjinama. Također, čini mi se nužnim podići kvalitetu visokog obrazovanja. Osim regulacije pitanja upisnih kvota, za to je nužna temeljita revizija postojećih studijskih programa. Ti programi trebali bi davati znanja i kompetencije koji će naše studente učiniti upošljivima i prepoznatljivima ne samo u Hrvatskoj danas, nego u Europi sutra. ECTS bodovi moraju postati mjera stvarnog opterećenja studenta, studentu mora biti omogućeno da sluša kolegije s različitih fakulteta, a

internacionalizacijom programa, naročito na višim razinama, i drugim mjerama treba poticati mobilnost i studenata i nastavnika. Moj je dojam da imamo previše sveučilišta i veleučilišta te da imamo prevelik broj programa s obzirom na realne društvene potrebe i kapacitete. Primjerice, Sveučilište u Beču ima ukupno 160 preddiplomskih i diplomskih programa, dok ih po broju studenata i nastavnika nešto manje Sveučilište u Zagrebu ima čak 520! Osim toga, sadržajno i izvedbeno najlošije su nam osmišljeni poslijediplomski programi, što je izrazito loše za domaću znanost. Ti programi, po mojem sudu, morali bi biti besplatni za one koji ih upišu i uspješno prolaze. Drugi način da se podigne kvaliteta visokog obrazovanja jesu sheme stimuliranja izvrsnih studenata i nastavnika odnosno znanstvenika, pri čemu bi glavni stimulansi bili vezani uz poboljšanje uvjeta rada. Izvrsnog studenta i znanstvenika prije ćemo stimulirati ako im omogućimo da rade s ljudima, na mjestima i s opremom koja im je potrebna, nego ako ih jednokratno novčano nagradimo ili im damo tisuću kuna povišice.